

Лексикологія

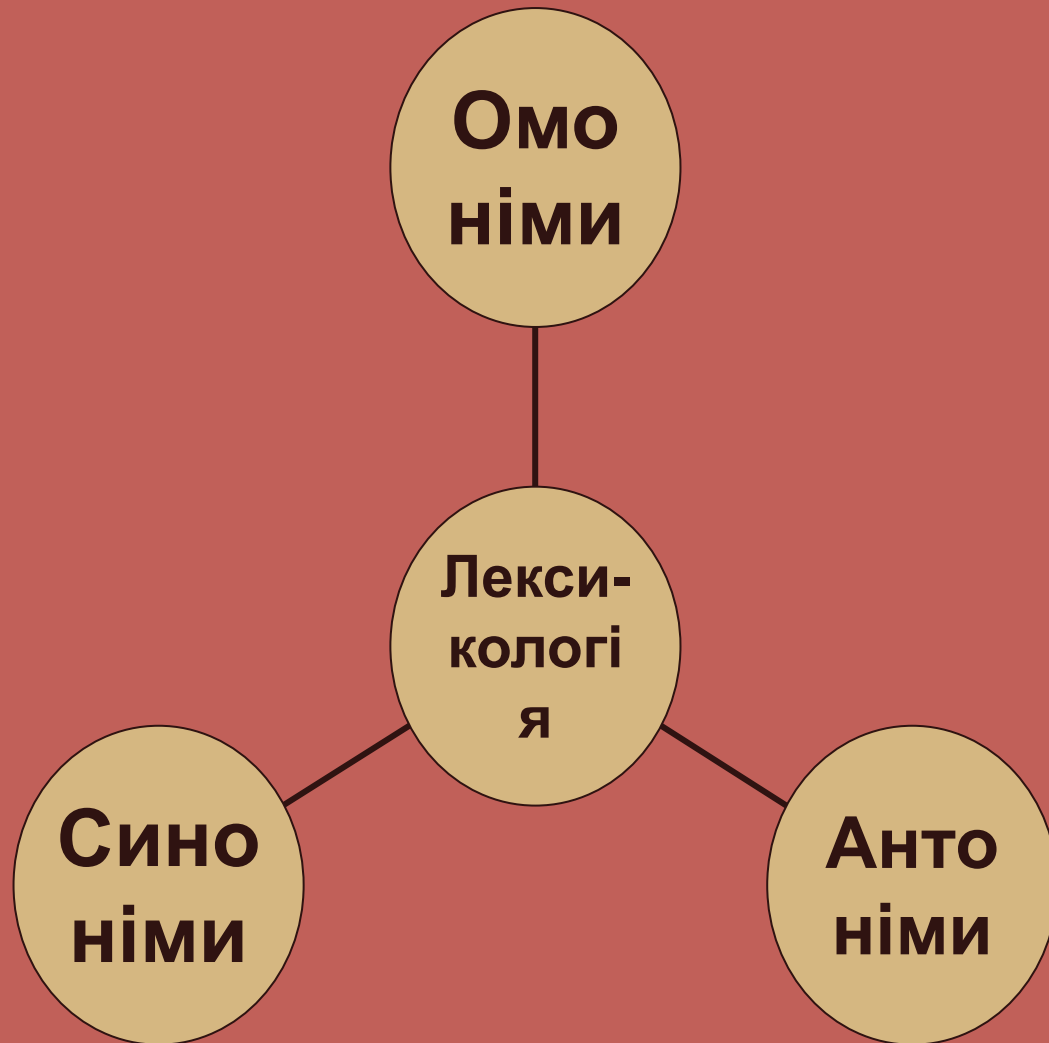
- **Лексикологія** – наука, яка вивчає значення слів, їх уживання.
- **Лексика** – усі слова, які вживаються в мові, становлять її словниковий склад.
- Кожне слово щось означає: називає предмет, дію, ознаку, тобто має **лексичне значення**.
Лексичне значення мають тільки самостійні частини

З'ясуйте, що зображено на
картинках та поясніть лексичне
значення цих слів

Синоніми

- **Синоніми** – це слова, різні за звучанням і написанням, але однакові або близькі за лексичним значенням.
- Два і більше синонімів утворюють **синонімічний ряд**.

- **Дружити** –
приятелювати,
товаришувати,
ладити,
брататися.

- **Лагідне** –
привітне, ласкаве,
приємне.

Дібрати синонімічний ряд до слів

- Радіти –

- Мудрий -

АНТОНІМІИ

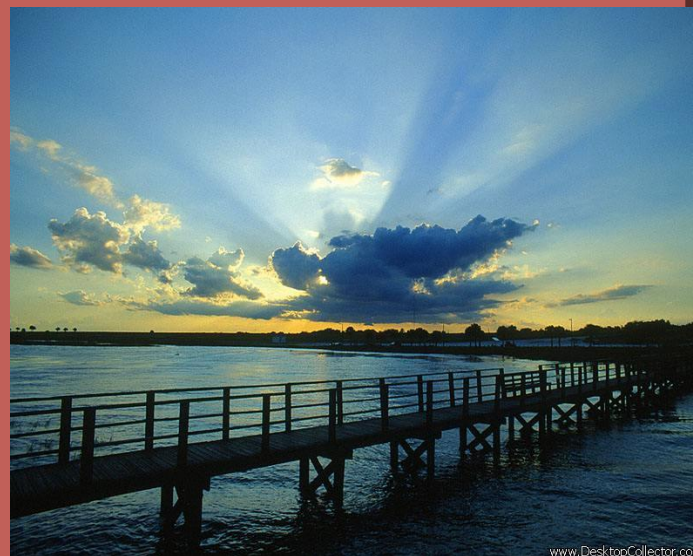
- **Антоніми** – це слова з протилежним значенням.
- Антонімами можуть бути іменники, прикметники, дієслова,

• Вечір

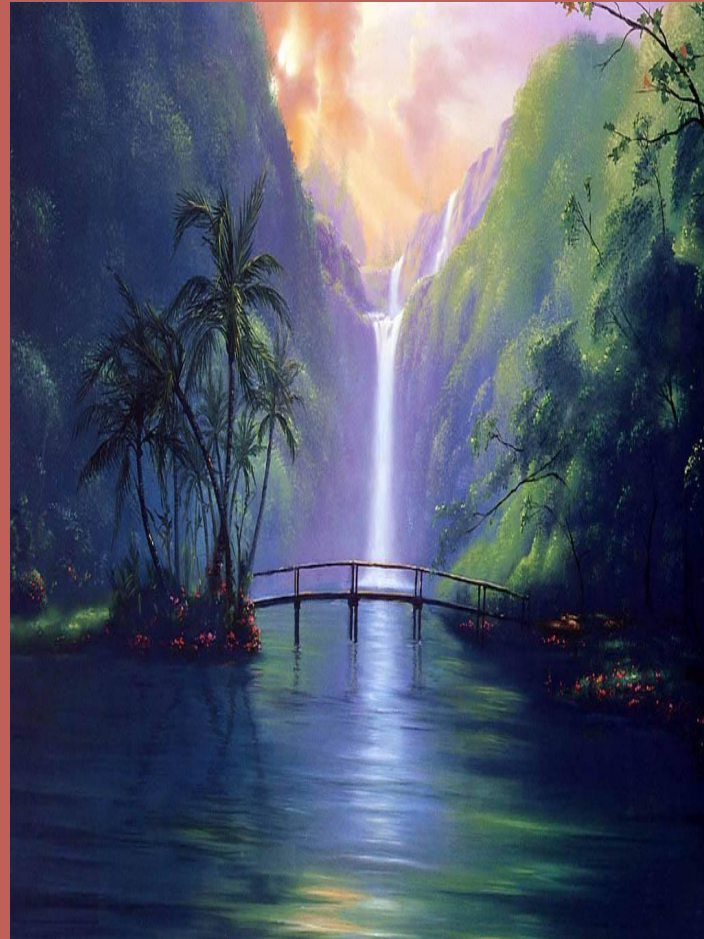
• Ранок

Зима

Літо

Омоніми

- **Омоніми** – слова однакові за звучанням або написанням, але різні за значенням.

“Естафета”.

Відшукай омоніми в каламбурах

Вовк

В лісі вовк страшний живе,
Поїдає все живе.

Їжачок

Їжачиха сину шила
Чобітки без голки й шила.

Кіт

Я кота шукав уранці
І знайшов його у ранці.

Рис

Не любить їсти рис Борис,
Бо рис – це вам не барбарис.

Лексичне значення слова. Типи лексичних значень

- ✓ Слова, які не мають переносних (вторинних) значень, називають однозначними.
- ✓ Переважна більшість слів української мови є багатозначними - слова, які виражають кілька значень. *(наприклад, лексема сідати означає займати місце; приступати до роботи, що виконується; бути ув'язненим; мешкати; приземлятися; обмежувати себе чимось у харчуванні).*

Однозначні слова

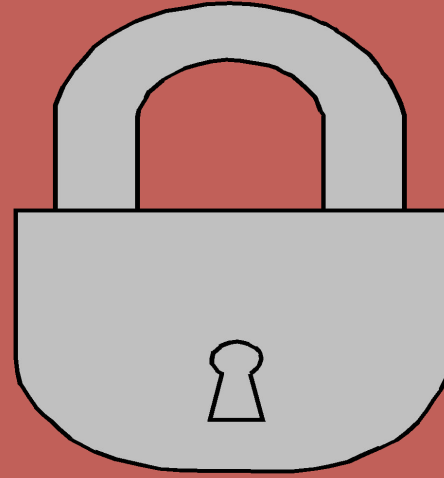
- **Однозначними** називаються слова, які мають одне лексичне значення.

Багатозначні слова

- **Багатозначними** називаються слова, які мають кілька лексичних значень.

- Козак – в Україні XV – XVIII ст. – вільна людина, член козацького війська (пряме значення слова).
- Козак – відважний, хоробрий, з високими моральними якостями чоловік, лицар (переносне значення слова).

Лексика української мови за походженням

- ✓ Лексика української мови поділяється на дві групи – споконвічно українська і запозичена.
- ✓ Споконвічно українська лексика формувалася у такій послідовності:
Індоєвропейська □ праслов'янська □ східнослов'янська □ власне українська.
- ✓ Запозичені слова поділяють на:
запозичення зі слов'янських мов та
запозичення з неслов'янських мов.

Власне українські слова

Виникають на українському мовному ґрунті після розпаду давньоруської єдності слов'ян, під час формування української нації та протягом усього розвитку мови

(вареники, сніданок, гай, мрія, очолити та інші).

Фонетичні та граматичні знаки:

1. Чергування [о], [е] з [і]: село – сільський.
2. Заміна [е] на [о] після шиплячих та [й]:
женити – жонатий.
3. Наявність суффіксів: -ник, -івник, -ець, -анн, -ач, -яль, -ив, -юк, -ар, -есеньк, -ощ та інших:
ворожнеча, плаксій, викладач.
4. Наявність префіксів: су-, перед-, по-, прі-:
передчасно, подвір'я, прірва, посадити.

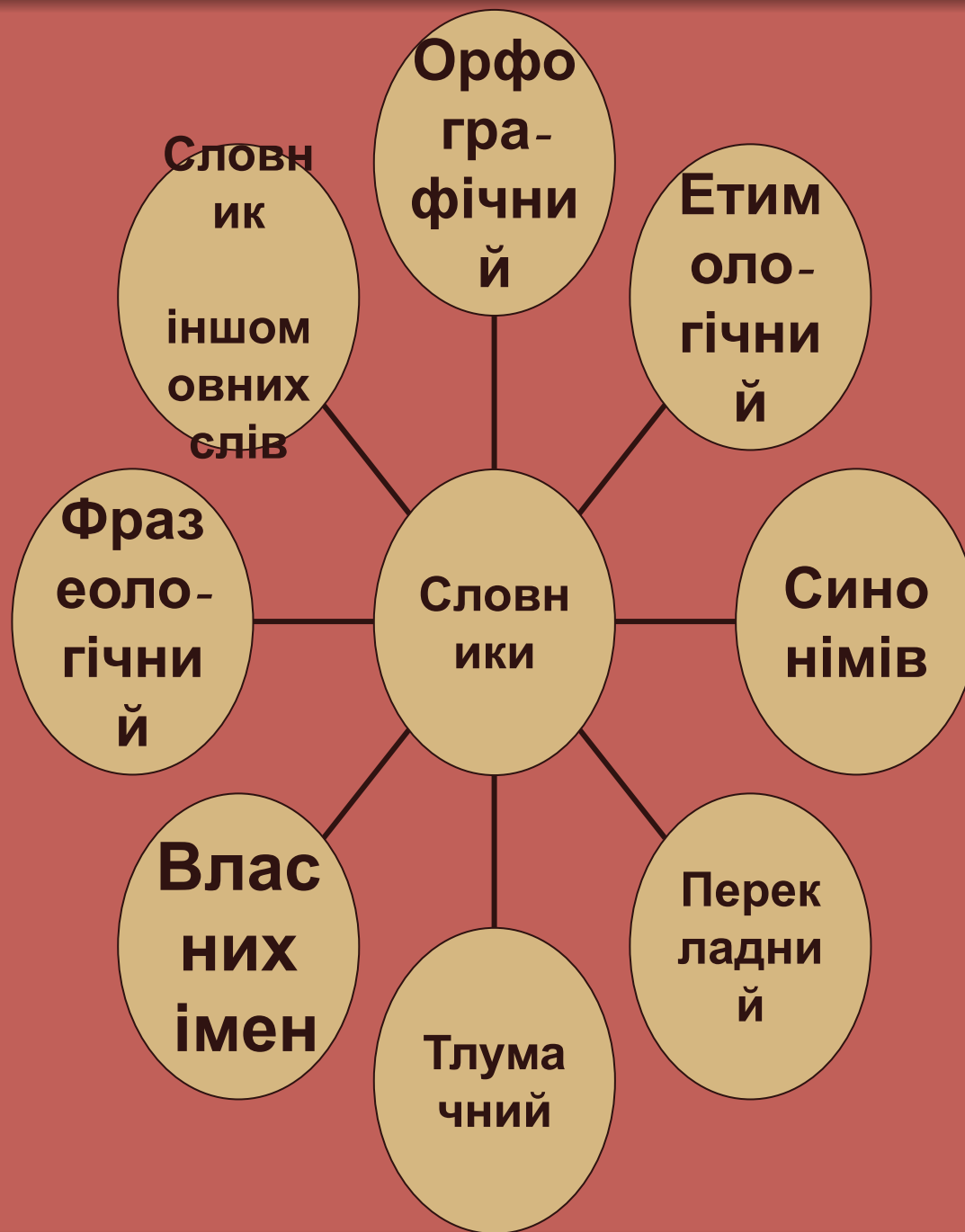
Запозичені слова

- 1. Індоевропейські слова** складають важливий шар української мови. Вони називають предмети і явища, тварин, рослин, числа, дії, продукти, родинні зв'язки. (*Озеро, око, босий, брати, сто, тато, батько, вівця*).
- 2. Праслов'янська лексика** утворилася, коли слов'яни жили спільним життям. Позначають людей, тварин, взуття, одяг, предмети, прикраси, обряди, абстрактні поняття. (*правда, вікно, чоловік, жінка, голуб, Купала, вітер та інші.*)
- 3. Спільносхіднослов'янські слова** виникли коли із слов'янської мовної єдності виділилася група східних слов'ян. Спільнослов'янських слів в українській мові дуже багато. (*Щока, кулак, озима, пряник, хороший, сьогодні, тепер тощо*).

Словники української мови

- **Словники** – особливі книги, які допомагають писати правильно і красиво.

"Рятуймо слова"

- Тест
- Розкрийте значення слів:

1. **Галушник** -

- А) любитель галушок;
- Б) той, хто варить галушки;
- В) товста людина.

2. **Гладун** –

- А) глек;
- Б) товстун;
- В) гладенький камінець.

3. Гринджоли –

- А) чоботи;
- Б) сани;
- В) музичний інструмент.

4. Гайовик –

- А) лісник;
- Б) гриб;
- В) кошик для гайок.

5. Дерун –

- А) оладок з тертої картоплі;
- Б) той, хто забирає яйця з гнізд диких птахів

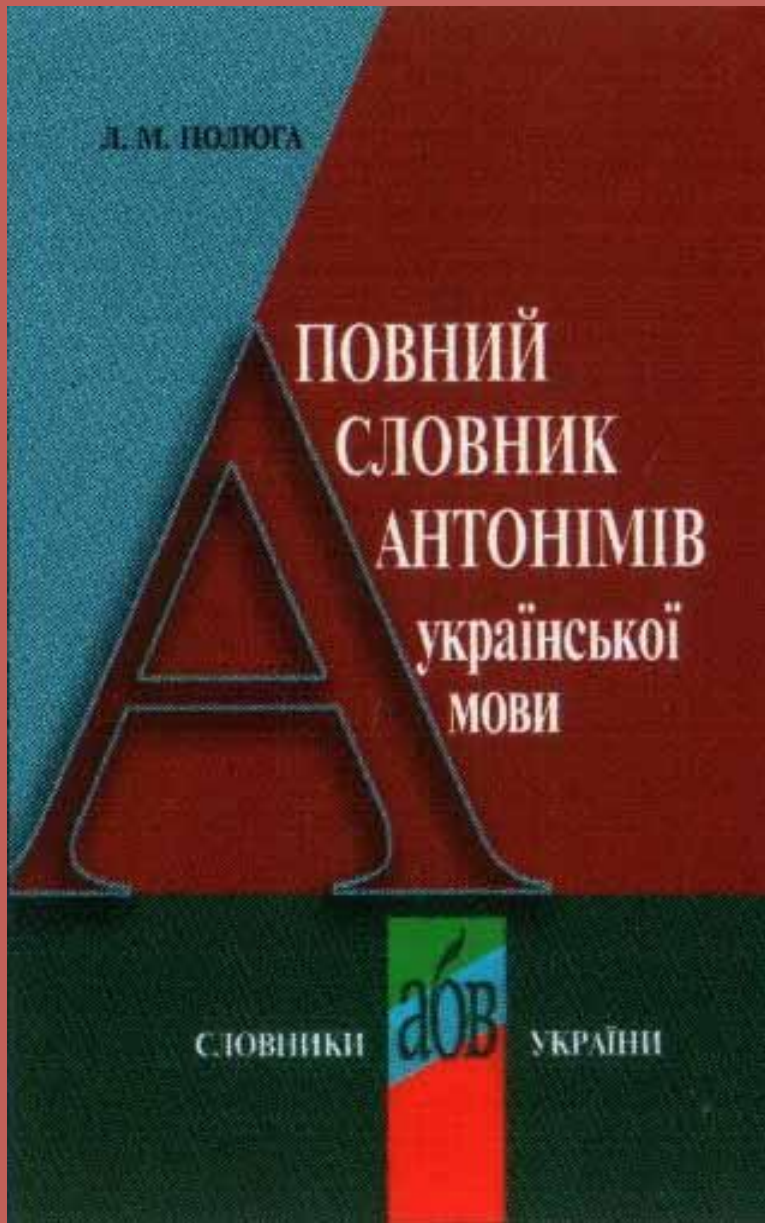
«Сучасний орфографічний словник української мови. Написання складних слів»

Пропонований словник висвітлює одне із найскладніших питань української орфографії — написання слів разом, окремо, через дефіс.

Правопис складних слів в українській мові регулюється довгим рядом правил, які, крім того, мають численні винятки. Обидва випадки — написання за правилом і винятки — широко представлені у словнику на матеріалі загальноновживаної лексики сучасної української мови.

Словник містить 35 тис. слів.

- У четвертому виданні "Повного словника антонімів української мови" видані антоніми різного типу, а в словникових статтях тлумачаться їх значення, наводяться зразки їхньої сполучуваності з іншими словами, антонімічні стійкі словосполучення та фразеологізми, приклади їх використання в текстах творів, висловах, відомості про антонімічну синонімію, споріднені антонімічні пари.

А ЗВѢДѢЕ ЗНАТИ,
 ІОЗЕФЪ СЛАВЕНСКО
 ПЕРВОМЪ ПИСМЕНИ
 МЪА: А Ё ОЗЫКЪ
 СЛАВЕНСКОМЪ МѢСТОИМЕННЪ.
 А: ГОЛОСЪ ЖАЛОВАНА.
 А: ДВОИТЕВЪ ЧИЛА, ИХЪ.
 АБЕ: ОУЖЕ, ЗІРАЮЩЕ, ВНЕПЪ,
 СКОРО, БІКОКЪ, РЫХЛЪ,
 ПРѢДЪСЪ. АУТІКА, ОУДІС.
 АГЪ: ГОЛОСЪ ЖАЛОВАНА.
 АГНЕЦЪ: БАРАНО, БАРАНЪ.
 АГНИЦА: ОБЕЧЕА, ОБЕЦА.
 АГНА: ОБЧАТИКО.
 АКНЪ: МІКОБЪ.
 АЛІАНТЕ: ПРАГНЕНІЕ ЖДА.
 БѢСНЪ ХОПЕ, ЧАТЪ ГОЛОДЪ.
 АЛЧБА: ЛІАНТЕ, ГОЛОДНОСТЬ.
 ПАНА, esuritio.
 АЛЧЪ: ЛІАНЪ, ГЛАДОМЪ ТАЮ.
 БѢСНЪ ГОЛОДНЪ, БѢСНЪ ЖАДАНЪ.
 АЩЕ: ЕСЛИ. ЕДЪ, БЪ. ГДЪ БЪ.
 АЩЕ ЖЕ: ЕСЛИВЪДЪ, ЕСЛИВЕНЦЪ,
 ХОПАНЪ, ХОПЪ, ХОЧЪ, ЛЮБЪ.
 АЩЕ ЖЕ ОУБЪ: ЕСЛИЖЕ ВЕНЦЪ,
 ЕСЛИЖЕ ТѢДЪ. АЧЪ, АЧКОЛЪ.
 АЩЕ Н: ХОПАНЪЖЕ, А ХОПАНЪ

[illegible]

- У словнику, який нараховує близько 9200 синонімічних рядів (у двох томах),подається синонімічне багатство української мови (на матеріалах літературної мови 19-20ст., діалектної та народнопоетичної лексики із семантичним, граматичними, стилістичними характеристиками синонімів та прикладами їх уживань в контексті.Він є найповнішим за ступенем опрацювання зібранням української синоніміки.

СЛОВАРІ
Українського Слова

БОРИС ГРІНЧЕНКО

СЛОВАРЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
УКРАИНСКО-РУССКІЙ
СЛОВАРЬ

О—Я

БЕРЛІН 1924

ВІДДАВНИЦТВО
Українського Слова
В БЕРЛІНІ

СУЧАСНИЙ СЛОВНИК ІНШОМОВНИХ СЛІВ

Словограф

Київ

ЕТИМО- ЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

А
Г

том 1

- Словник української мови, що розкриває етимологію — походження та історію семантики слів української мови. Подає розширений матеріал по кожній словниковій статті, вказує відповідники українських коренів та словоформ в інших слов'янських та індоєвропейських мовах.
- Цей фундаментальний «Етимологічний словник української мови» у семи томах, за свідченням фахівців, є найкращим зі слов'янських етимологічних словників. Він подає етимологію і характеризує стан етимологічної розробки усіх зафіксованих у XIX–XX ст. слів української мови та її діалектів за винятком найрегулярніше утворюваних похідних форм, застарілих слів та вузькофахових термінів іншомовного походження.

«Сучасний тлумачний словник української мови» є універсальним довідником, укладеним відповідно до чинного українського правопису з урахуванням змін, які сталися останнім часом у лексичному та семантичному мовному складі.

Від аналогічних видань Словник відрізняється інформативною насиченістю і компактністю. Він містить досить повні й зрозумілі формулювання значень загальноновживаних слів української мови.

Відмітною рисою Словника також є

ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ СЛОВНИК

ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ СЛОВНИК

Шевченківський словник є своєрідним підсумком розвитку шевченкознавства. Шевченківський словник є своєрідним підсумком розвитку шевченкознавства. Він містить багатосторонні відомості про життя та творчість Тараса Григоровича Шевченка — поета і художника. Широко подано відомості про літературну та художню творчість Шевченка.

Вміщено окремі статті про кожний його літературний твір і більшість мистецьких творів. Шевченківський словник — багатоілюстроване видання, у якому подано репродукції багатьох малярських творів Шевченка, автографи творів поета, фото видань його творів, карти, фото місць перебування Шевченка.

Всього подано близько 1000 ілюстрацій, зокрема 63 ілюстраційні таблиці на вклейках, з яких 20 — кольорові

